

# Gospodarstvena priloga.

Priložena od kat. tiskovnega društva 51. števil., „Slov. Gospodarja“.

L. 1888.

20. decembra.

Štev. 12.

## Štajarska konjereja.

Štajarsko društvo za konjerejo je na novo razdelilo našo deželo in se je v tem ravnalo po konjih, katerih in iz katere vrste jih je največ v kakem okraji, potem pa še je tudi gledalo na to, kake vrste da se najlepše konji vzreajo v posrednih okrajih. Naredilo pa je 4 plemenske in eden vzrejni okraj v celi deželi. Doslej je bilo 5 plemenskih okrajev, iz prva pa celo 6, ali ta razdelba ni kazala na dalje.

Poedini plemenski okraji se pač ne dajo čisto na tenko določiti. Krajev in občin bode pač še tudi naprej, v katerih sprehaja pleme konj iz enega okraja v drugega. Zato pa se je gledalo v prvi vrsti na politične okraje in po teh so se naredili 4 plemenski okraji. To pa tako v celem tudi odgovarja razmeram in bode ležje razpisovati darila in določevati pravico za spuščanje žrebcev.

Plemenski okraji pa so ti-le:

Prvi plemenski okraj obsega okr. glavarstva Murau, Judenburg in Gröbming, okr. sodnije Liezen, Rottenmann in Mautern. V tem okraji se vzreja popolnem čista norijska vrsta konj. Kaka sprememba tukaj ni kazala, kajti v tem okraji je visoko gorovje, kjer je še vse nekako surovo, kar se tiče živalskega življenja. Seno je iz večine kislo, zima je dolga in živali morajo bivati v zaduhlih hlevih. K temu še pride, da je na strminah za rabo le žival mrzlokrvne vrste. Ako pa se v to vrsto katerakoli druga finiše vrsta spravi, postane jej brž na škodo, kakor pa da ji prinese kaj koristi. Žrebci so lahko domači in dajo se na kmete za kako manjšo podporo posestnika, ki vzprejme žrebca.

Okrajna glavarstva Bruck, Ljubno in okr. sodnije Frohnleiten, Weitz in Birkfeld ne šteje, kar se tiče konjereje. V njih je veliko tovaren in vprežna živina je v rabi skorej edini žrebec, kobil le-tu ne vpregajo in tudi za konjerejo se ne izmeni nihče.

Kar se tiče drugega plemenskega okraja, v njem se vzreajo živali za težko delo in za težke vožnje; le-ta okraj obsega okr. glavarstva Feldbach, Hartberg, Radgono in okr. sodnije Gleisdorf. V ta okraj spada poleg tudi okr. glavarstvo D.-Landsberg in Lipnica in okr. sodnije Voitsberg, okolica Graška, okolica Mariborska, levi breg Drave, in pa sv. Lenart v slov. goricah. Gledé tega okraja velja to-le:

V okr. glavarstvih D.-Landsberg, Lipnica, okr. sodnije okolica Graška in okr. sodnija Voitsberg, to je tedaj večji del desnega brega Mure, kjer doslej, izvzemši okolico Graško, ni bilo ces. žrebčarije, priporoča se, da se dajo valonski žrebci posestnikom z malo drž. podporo in pravica do spuščanja daje se le za živali, ki so zarod valonskih žrebcev. V Gradci sta dva žrebca in za to mesto lahko velja drugo pravilo, ker dela neko izjemo v konjereji.

Gledé na okr. glavarstvo Hartberg, kjer sedaj ni drž. žrebčarije, ampak spuščajo se drž. žrebci s podporo in domači žrebci, tudi tukaj naj se ravna kakor na desnem pobrežju Mure, t. j. spuščajo naj se samo valonski žrebci in njih zarod. V okr. sodniji Gleisdorf, kjer je drž. žrebčarija v Ludersdorfu, storé najbolj tudi žrebci, kakor se priporočajo za prejšnje kraje.

V okr. glavarstvu Feldbach, kjer so drž. žrebčarije v Feldbachu, v Gnasu, v Št. Štefanu, v Kirchbergu, Brunn, Fürstenfeldu in v Ilzu, pa so druge razmere. V Gnasu, v Feldbachu, v Brunn in v Fürstenfeldu mora se angleška kri, kolikor je sposobnih kobil, vzdržati in tukaj so klydesdalci in karterci\*), ki so si z onimi v rodu, dobri; vendar pa bode treba izvirnih norfolkovcev (žrebcev) sem ter tje spraviti, da ostane hoja živalim prvotna, nagla in lepa. Po Cartercih so se vzredile lepe kobile in take se naj po mlajših cartercih vzdržuje tudi naprej, to pa še tembolje, ker gredó njih dobre lastnosti rade in vselej na zarod. Kedar se torej dajo žrebci med posestnike teh krajev, naj se gleda le na take žrebce. V drž. žrebčarijah v Št. Štefanu, v Kirchbergu in v Ilzu pa kažejo valonci in se naj daje le za take pravica na spuščanje.

V okr. glavarstvu Radgono ste dve drž. žrebčariji, v Halbenrainu in v Cmureku. V njiji naj se dajo valonski žrebci in tudi med kmetovalce naj se dajo le valonski žrebci in za druge naj se ne dovoljuje pravica na spuščanje.

V delih okr. glavarstva Maribor, ki se šteje v drugi plemenski okraj, namreč v okolici Maribor, levo pobrežje Drave in v Št. Lenartu v slov. gor., ste žrebčariji na Pesnici in Št. Lenartu, v njih naj se držé samo valonski

\*) Clydesdale in Carter sta angleška žrebca in so torej klydesdalci in karterci njujin zarod.

jega cilja in namena, poda se omenjeni gospod okrajni glavar v imenovane občine, in sicer dne 12. oktobra t. l. v Podsredo in Gorjane, dne 16. oktobra pa v Kozje, kamor pokliče občinske zastope iz Pilštanja, Zdol in Drenskega Rebra ter jih opozarja na svojo veljavo kot okrajni glavar. V Podsredi je neki celo tako govoril, kakor da bi ga bilo cesarsko namestništvo v Gradci nalašč zato tje poslalo, in ker je zbranim občinskim zastopnikom pridigoval, da bodo morali, ako ostanejo pri svoji pritožbi, sami plačevati učitelja za neobligatni nemški pouk in vsled tega nositi večja davčna bremena, posrečilo se mu je res, da so štiri občine umaknile svoje pritožbe, in da se je proti temu uprla samo občina Drensko Rebno.

Ker je milovanja vredno, da se slovenskim občinam v boji za narodno šolo delajo take zapreke in od takih strani; ker so se tukaj omenjene reči že večkrat godile in se je po pravici bati, da bi se utegnile ponavljati, podpisani Njega prevzvišenost dostojno vprašajo:

1. Je-li to nepoklicano in nikakor ne opravičeno vtikanje političnih uradnikov v sklepe občin gledé jezikovne vravnave ljudskih šol, ki hudo žali po državnem temeljnem zakonu slovenskemu narodu zagotovljene pravice. Njega prevzvišenosti znano, in 2. ga-li hoče odpraviti?

Na ti vprašanji je torej treba vladi, da nam poda odgovor in razumeje se, da ga pričakuje človek tem brž, čem bolj se zanese na pravicoljubje sedanje vlade na Dunaji.

## 0 trganji kmetij.

(Govor dr. Gregorčca v drž. zboru.)

(Dalje.)

Najhujše kaže se tam, kjer že več časa smejo zemljišča trgati, kjer velja rimsko pravo počenši od francoskega zasedanja leta 1809 naprej. To so dežele: Kranjska, Goriška, Primorje z Istrijo in Dalmacijo. Kranjski deželni zbor je sklical enketo zastran agrarnega vprašanja. Ta poroča o skoro neverjetnih razkosovanjih kmetij v pritlična posestva. Tako so na primer blizu Krškega 3 ali 4 srednje velike kmetije razdrobili na 64 parcel. Teh vsaka ima sedaj svojo bajtico, nič živine, nič gnoja, samo revščino. Po Notranjskem, Goriškem, štejejo le malo večjih kmetijskih posestev, v Istriji in Dalmaciji, zlasti ob morji pa je nekdanji samostalni kmet sedaj reven „colono“. Tudi na Oger-skem prikazivajo se slabi nasledki trganja in drobljenja zemljišč. V 10 letih izginilo je 748.457 kmetijskih posestev. Pokupili so jih večinoma — judje. Slobodno trganje kmetijskih zemljišč torej za kmetški stan ni tako brezopasno, kakor nam je to zabičeval poročevalec manjščine agrarnega odseka. Po mojem mnenju je svobodno

trganje ali razkosovanje zemljišč kmetškemu stanu dedni, smrtni sovražnik.

Hočem navesti še nekoliko dokazov!

Jugoslavjani, izvzemši Slovence, Hrvati in Srbi na Hrvatskem, Slavonskem, poprejšnej Krajini, v celej Bosni in Hercegovini, na Srbskem, Bolgari v Macedonskem in zapadnem Bolgarskem imajo celo posebno agrarno pravico, osnovano na podlagi staroslavjanskega rodbinskega in običajskega prava. To je jugoslavjanska — zadruga.

Navajal sem vse to, naj dokažem, kako more svobodno trganje in razkosovanje zemljišč uničevati tudi tako izborne naprave agrarske, kakor so jugoslovanske zadruge. Sedaj želim še navesti ali omeniti še drugo, tudi slavyansko agrarno pravico. To je ruski — „mir“. Tukaj družji se rodbinsko zemljiščno lastništvo z občinskim. Več rodbin skupaj stori občino. Kar poseda rodbina okoli svojega dvorca, to je rodbinska last. Kar pa ona v poljedelstvo potrebuje njiv, travnikov, pašnikov, gozdov, to je občinsko ali mirovo ter se ne more ne z dolgovi obložiti ne razprodati. Car Aleksander II. je dovolil mir ali občinska posestva razdeliti med posamezne rodbine. Toda le malo kmetov se je tega dovoljenja posluževalo. Ogromna večina ruskih kmetov, okoli 50 milijonov prebiva na svojih rodbinskih in občinskih posestvih varno tako, da jih s teh ne more pregnati noben grajščak, noben upnik, noben oderuh. Naposled omenjam še izvirnega načina, po katerem so severni Amerikanci agrarno vprašanje umeli tako ukreniti, da imajo sedaj krepak kmetški stan srednje velikosti.

Prvi naseljenci angleški so si osnovali v Ameriki ogromna veleposestva. Pristaš demokratov in predsednik Jefferson je hotel ona veleposestva razbiti. Poslužil se je najboljšega sredstva, rimskega prava s svobodnim trganjem zemljišč. V 60 letih bilo je delo dognano, veleposestva razrušena. Toda prikazala se je druga nepovoljnost, pritličasta posestva, zadolženje in odiranje po oderuhih. Leta 1837 je pobegnilo mnogo dolžnikov pred neusmiljenimi upniki v deželo Teksas. Da bi tukaj pred temi varni bili, sklenila je država Teksas zakon, kateri prepoveduje s hišo preskrbljeno zemljišče prodati zavoljo dolgov. Dom, domača hiša bi naj ostala rodbini nedotakljiva. To je prvi zakon o kmetijskih domih nerušljivih ali „heimstättengesetz“. Kmalu osnuje se agrarna stranka, katera ni mirovala, dokler niso vse zavezne severo-ameriške države sklenile podobnih zakonov na korist kmetiskim domom. Sedaj imajo že krepak kmetški stan, čegar posestva so srednje velikosti, 10 do 160 akres, na katerih živi nad 5 milijonov kmetijskih rodbin; teh zemljišča ne smejo razkosovati zaradi dolgov pa tudi ne prodavati.

(Konec prih.)